

HUBERT GRUSZCZYK

(1919—1985)

18 sierpnia 1985 r. ubył z szeregu wybitnych twórców nauk geologicznych profesor dr inż. Hubert Gruszczyk. Urodził się 7 VIII 1919 r. jako syn górnik Leona Gruszczyka w Radlinie (obecnie Wodzisław Śląski). Szkołę średnią ukończył w Rybniku, a po odbyciu służby wojskowej w roku 1938 rozpoczął studia na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej, z którą związał się dożgonnie. Brał udział w Kampanii Wrześniowej 1939 r.; ciężko ranny w boju pod Tomaszowem Lubelskim został uznany za inwalidę i przekazany do szpitala polskiego. Po 9-miesięcznym leczeniu na tyle powrócił do zdrowia, by zgłosić się w Państwowej Szkole Technicznej Górniczo-Mierniczo-Hutniczej, która stanowiła konspiracyjne ogniwo Akademii Górniczej, prowadzone przez rektora Walerego Goetla. W 1942 r. uzyskał dyplom technika górniczego. Zdolność, rzetelność i zapał do pracy naukowej spowodowały jego zatrudnienie w drugim ogniwie podziemnej Akademii — w Zakładzie Badania Materiałów. Brał udział w wielu akcjach konspiracyjnych takich, jak: badanie problemu zachodniej granicy Polski, przygotowywanie odbudowy uczelni, ratowanie mienia Politechniki Warszawskiej oraz biblioteki i manuskryptów Karola Bohdanowicza po Powstaniu Warszawskim. Wobec stwierdzenia przez Gestapo, że pochodzi z Altreichu, był przymuszony do podpisania volkslisty, żeby tego uniknąć, od maja 1944 r. musiał się ukrywać.

Po wyzwoleniu Krakowa już 19 stycznia 1945 r. stanął do pracy przy odbudowie Uczelni i jej wypalonego gmachu głównego. Wobec tego, że kierownik Katedry Mineralogii i Petrografii oraz Stacji Doświadczalnej Budownictwa i Przemysłu

Mineralnego został skierowany do pracy poza Krakowem — samodzielnie odbudował i uruchomił jej pracownię. Jako kierownik tej jedynej wówczas w Polsce placówki tego typu wykonywał i w imieniu Uczelni podpisywał orzeczenia, m. in. dotyczące materiałów użytych do odbudowy tunelu kolejowego na linii Kraków—Kielce.

Dzięki zaawansowaniu studiów podczas wojny już w 1947 r. uzyskał dyplom inżyniera górnika, a w 1950 r. — doktora nauk technicznych.

Rozpoczęta w czasie wojny praca naukowa zaowocowała publikacją o krakowskiej pospółce wiślanej jako kruszywie do betonu, która ukazała się w 1945 r., a więc w okresie jego studiów. Podobnie owocne okazały się badania nad możliwością wykorzystywania żużli wielkopieczowych do produkcji cementów. Faszja naukowa skierowała zainteresowania H. Gruszczyka ku złożom. Studia nad złożami barytu Boguszowa i Jabłowa stały się tezą doktorską. Później zajmował się złożami kopalin skaleniowych Strzeblowa, magnezytami dolnośląskimi i innymi. W dalszym rozwoju tej działalności uwagę skierował na złoża rud cynku i ołowiu triasu śląsko-krakowskiego, wydawało się bowiem, że ich zasoby zbliżyły się do wyczerpania. Wysłłek licznej grupy geologów z udziałem Huberta Gruszczyka — który dostrzegł prawidłowości w tworzeniu się i rozmieszczaniu w przestrzeni złóż — został uwieńczony odkryciami dalszych pól złożowych. To zadecydowało o przesunięciu się tego górnictwa z okolic Bytomia i Brzezin Śląskich w kierunku wschodnim na linię Trzebionka—Olkusz i obszar położony na północ. Liczne wyjazdy naukowe i poznanie wielu złóż od Algierii po Szkocję, od doliny Missisipi po złoża Rumunii i Bułgarii oraz studia w Leningradzie skierowały Jego uwagę na prawidłowość w tworzeniu się złożowych koncentracji mineralnych. Ewolucja tych poglądów znalazła wyraz w kolejnych wydaniach skryptów i podręczników pt. „Nauka o złożach”. Cechą ich jest ustawiczna modyfikacja i unowocześnianie treści.

Hubert Gruszczyk przywiązywał duże znaczenie do efektywności poszukiwań geologicznych. W tym też duchu opracował podręcznik pt. „Metodyka poszukiwań złóż kopalin stałych”, który doczekał się dwóch wydań. Pogłębieniem tego kierunku jest Jego wybitny udział w rozwoju prognozowania geologicznego, którego główny ośrodek związany jest z Instytutem Geologicznym.

Szczególne zainteresowanie Profesora wzbudzało zagadnienie wartości gospodarczej złóż i oddziaływanie tego parametru na kryteria bilansowości. Pokonując trudności napotykaną przy próbie wiązania osiągnięć geologicznych z życiem gospodarczym kraju, włączył się w tok opracowywania projektu pt. „Nomenklatura złóż kopalin użytecznych (NZKU) oraz ich związki z Systematycznym Wykazem Wyrobów (SWW)” (1976). NZKU umożliwia wykorzystywanie danych gromadzonych w Głównym Urzędzie Statystycznym do oceny złóż kopalin. Stopniowo rozszerzał obszar zainteresowań w zakresie wiązania nauk przyrodniczych z gospodarką. Wziął udział w opracowaniu „Studium bilansu gospodarki surowcami mineralnymi Polski w latach 1971—1976” (1979), w którym wykazano wzrastające zagrożenie naszej gospodarki niedostatkiem surowców mineralnych. Było to krytyczne wystąpienie w dobie upajania się wynikami odkryć złóż siarki, rud miedzi, czy wzrastającym wydobywaniem węgla kamiennego i brunatnego. Nie mogło i nie spotkało się

ono z entuzjastycznym przyjęciem. Nieco później wynikała potrzeba kontynuowania tej pracy, która znajdowała coraz głębszy oddźwięk.

Program działalności naukowej Huberta Gruszczyka znalazł najlepszy wyraz we współredagowaniu, a zarazem współautorstwie serii encyklopedycznej wydawanej pt. „Surowce Mineralne Świata”. W latach 1976–1985 ukazało się 14 zeszytów tematycznych, a dwa dalsze („Siarka,” „Fosfor”) zostały przekazane do druku. Istotną cechą tego wydawnictwa jest szeroki zakres ujęcia tematów — od geochemii i mineralogii po charakterystykę produkcji, zużycia i rynków międzynarodowych.

Godna uwagi jest też ostatnia wypowiedź Huberta Gruszczyka na Krajowej Konferencji Geologicznej, która odbyła się 4–5 czerwca 1985 r. Zawarł w niej swój pogląd na krajową bazę surowcową.

Od 1938 r. Hubert Gruszczyk związany był z Akademią Górniczo-Hutniczą w Krakowie, w której przeszedł wszystkie stopnie kariery naukowej, aż do dwukrotnie otrzymanej godności prorektora. Od 1947 r. współpracował z państwową służbą geologiczną, głównie z Instytutem Geologicznym, a także z geologicznymi i mineralogicznymi organizacjami Polskiej Akademii Nauk. Brał wybitny udział w działalności Związku Nauczycielstwa Polskiego i ruchu pracowniczej racjonalizacji i wynalazczości.

Za osiągnięcia w działalności naukowej, wychowawczej i społecznej Hubert Gruszczyk otrzymał odznaczenie państwowe łącznie z Krzyżem Oficerskim i Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, był wyróżniany licznymi tytułami honorowymi i złotymi odznakami oraz nagrodami, w tym Państwową Nagrodą Zespołową II stopnia za badania złóż rud cynku i ołowiu.

Wraz z Hubertem Gruszczykiem odszedł od nas wybitny twórca naukowy o szerokich poglądach w dziedzinie nauk przyrodniczych i technicznych, a także gospodarczych, wrażliwy na problematykę gospodarczo-społeczną. Zasłużony wychowawca młodzieży i młodej kadry naukowej.

Andrzej Bolewski

Wybrane prace Huberta Gruszczyka*

1952. *Złoża barytu w Boguszowie i Jabłowie na Dolnym Śląsku*. Biul. Inst. Geol.

1956. *O wykształceniu i genezie śląsko-krakowskich złóż cynkowo-olowianych*. Biul. Inst. Geol., nr 90.

1965. *Der geologische Bau der Blei-Zinkerlagerstätten in den Ostgebieten des Schlesisch-Krakauer Erzbeckens*. Jb. Freiburger Forschungsheft, C 186. (wraz z I. Smolarską).

1967. *The genesis of the Silesian-Cracow deposits of lead-zinc ores*. Economic Geology Monograph. 3.

1972. *Breccias in the Silesian-Cracow zinc and lead ore deposits*. Bull. Acad. Pol. Sci., 20 (20), (wraz z I. Smolarską i Dang Xuan Phongiemi).

1976. *Nomenklatura złóż kopalin użytecznych (NZKU) oraz ich związki z Systematycznym Wykazem Wyrobów (SWW)*. Instytut Geologiczny, Warszawa (wraz z A. Bolewskim).

* Całkowity wykaz publikacji wraz ze szczegółowym życiorysem został przekazany do Archiwum i Biblioteki Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie oraz do Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Krakowie.

1979. *Studium bilansu gospodarki surowcami mineralnymi Polski w latach 1971–1976*. Instytut Geologiczny, Warszawa (wraz z A. Bolewskim i T. Smakawskim).
1981. *Ceny surowców mineralnych na rynkach niesocjalistycznych w okresie 1973–1980*. Prz. Geol. (5–9), (wraz z A. Bolewskim).
1985. *Baza zasobowa kopalin stałych i gospodarka zasobami złóż*. Krajowa Konferencja Geologiczna, Warszawa 4–5 czerwca 1985 r.

PODRĘCZNIKI AKADEMICKIE

1972. *Nauka o złożach*. Wyd. Geol., Warszawa (wznowienie 1984).
1975. *Metodyka poszukiwań złóż kopalin stałych*. Wyd. Geol., Warszawa (wznowienie 1985).
1980. *Geologia gospodarcza*. Skrypt AGH nr 738, Kraków (wraz z A. Bolewskim).
- Geologia gospodarcza*. Wyd. Geol., Warszawa (w przygotowaniu do druku), (wraz z A. Bolewskim).
- Gospodarka surowcami mineralnymi*. Wyd. Geol., Warszawa (w przygotowaniu do druku), (wraz z A. Bolewskim).